

PETNAJST LET PRESAJANJA KRVOTVORNIH MATIČNIH CELIC V SLOVENIJI

Prvi poizkusi zdravljenja s presaditvijo kostnega mozga oziroma krvotvornih matičnih celic (PKMC) segajo v pozna petdeseta leta prejšnjega stoletja. Zdravljenje se je hitro razširilo po vsem svetu in že leta 1960 so opravili prvo PKMC v Mariboru, kasneje pa tudi posamezne na Jesenicah, v Brežicah. Navdušenje nad tem načinom zdravljenja je hitro zamrlo zaradi nerešljivih zapletov, predvsem reakcije presadka proti gostitelju. Zanimanje za PKMC se je ponovno pojavilo v sedemdesetih letih, z odkritjem sistema HLA.

S sodobnim programom PKMC so v Jugoslaviji ponovno pričeli leta 1983 na Kliničnem centru Rebro v Zagrebu. Začetek dejavnosti je bil povezan z zagonom nuklearke v Krškem. V zagrebški center smo pošiljali bolnike do leta 1989. Posamezne bolnike z visokim tveganjem za zaplete in tiste, pri katerih je bila potrebna nesorodna PKMC, oziroma otroke pa smo pošiljali še naprej v tujino, predvsem v Veliko Britanijo.

Že leta 1985 smo pričeli s pripravi za PKMC tudi na Kliničnem oddelku za hematologijo Kliničnega centra v Ljubljani. Prvi odvzem kostnega mozga za avtologno PKMC smo opravili v 27. 12. 1988, prvo avtologno presaditev pa 20. januarja 1989. Prvo sorodno alogenično PKMC smo opravili 21. aprila 1989. V skupini, ki je pripravila program in opravila prve presaditve so sodelovali: doc. dr. Černelč in dr. Pretnar s Kliničnega oddelka za hematologijo, dr. Lukič in prof. dr. Bohinjčeva iz Zavoda RS za transfuzijo krvi, dr. Zwitter iz Onkološkega inštituta ter VMS Dragica Arnot in Marija Mavsar s Kliničnega oddelka za hematologijo ter Nena Šmuc iz Zavoda RS za transfuzijo krvi. Leta 1991 smo postali redni člani Evropske skupine za presajanje kostnega mozga EBMT. Istega leta so pričeli s programom PKMC na Pediatrični kliniki, Služba za onkologijo in hematologijo. Pediatrična enota je vključena v enotni transplantacijski center v okviru sodelovanja z EBMT.

Zaradi prostorskih omejitev smo v prvih letih opravili manj kot 10 PKMC na leto. Leta 1995 nas je obiskal eden od vodilnih svetovnih hematologov, slovenski rojak profesor Ciril Rozman iz Barcelone. Zahvaljujoč njegovi požrtvovalnosti ter pomoči sklada Jose Carreras Leukemia Foundation in Kliničnega centra smo leta 1996 razširili Enoto za PKMC. Število PKMC se je postopno povečevalo in leta 1999 smo opravili prvič 20 PKMC, kar je eden od pogojev za pridobitev akreditacije EBMT za izvajanje programa alogeničnih nesorodnih PKMC. Eden od pogojev za izvajanje programa nesorodnih PKMC je bila tudi ustanovitev slovenskega registra nesorodnih darovalcev krvotvornih matičnih celic Slovenija – Donor, ki deluje v okviru Centra za tipizacijo tkiv na Zavodu R Slovenije za transfuzijsko medicino, kjer se koordinira in izvaja ves postopek iskanja tako sorodnih kot nesorodnih darovalcev. Akreditacijo za izvajanje nesorodnih PKMC smo pridobili leta 2001, prvo pa smo opravili 3. septembra 2002. Veliko priznanje slovenski hematologiji in programu PKMC je ob štirideseti obletnici klinične hematologije v Ljubljani pomenil obisk pionirja presajanja kostnega mozga, profesorja Thomasa iz Seattla, Nobelovega nagrajenca za medicino leta 1990.

Po številu presaditev na milijon prebivalcev se v zadnjem letu že uvrščamo med države Evropske skupnosti, prav tako pa po številu opravljenih presaditev naša Enota sodi med srednje velike evropske centre. Predvidevamo širjenje programa, saj se PKMC vse več uporablja tudi pri zdravljenju nekaterih avtoimunskih in nehematoloških rakavih bolezni. V ustanavljanju je tudi Center za celično terapijo, ki bo predstavljal pomembno dopolnilo sedanje dejavnosti. Za vse te nove naloge pa potrebujemo nove strokovnjake, prostore, sredstva in dodatna znanja.

Jože Pretnar,

vodja Enote za presaditev kostnega mozga